

جان جهان

تحلیل چشم‌انداز پیام‌های جهانی ادبیات فارسی

دکتر حسینعلی قبادی

استاد گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه تربیت مدرس
پژوهشگر گروه پژوهشی زبان و ادبیات فارسی جهاد دانشگاهی

با همکاری

دکتر مصطفی جباری، استاد دانشگاه پیام‌نور؛ امیررضا ادیب‌آذر، عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی؛ دکتر سعید بزرگ بیگدلی، عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس؛ دکتر علی‌رضا فولادی، عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی؛ دکتر علیرضا قبادی، عضو هیئت علمی دانشگاه کاشان؛ دکتر مریم صادقی، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی؛ دکتر قدرت‌الله طاهری، دانشیار دانشگاه شهید بهشتی؛ دکتر مریم رامین‌نیا، عضو هیئت علمی دانشگاه گنبد کاووس؛ دکتر ناصر نیکوبخت، استاد دانشگاه تربیت مدرس؛ دکتر سیده مریم عالمی‌زاد، عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی؛ دکتر حجت عباسی، استاد دانشگاه پیام‌نور؛ دکتر سیدعلی قاسم‌زاده، عضو هیئت علمی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی؛ سره غیاث‌الدین، دانش‌آموخته زبان و ادبیات فارسی؛ دکتر زینب صابری‌پور، استادیار پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی؛ دکتر بهادر باقری، عضو هیئت علمی دانشگاه خوارزمی؛ دکتر اسدالله مرادی، دانش‌آموخته فلسفه؛ دکتر مریم شریف‌نساب، عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

با حمایت صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور

پژوهشگاه
علوم انسانی و مطالعات اجتماعی

سرشناسه	: قبادی، حسینعلی، ۱۳۳۷.
عنوان و نام پدیدآور	: جان جهان؛ تحلیل چشم‌انداز پیام‌های جهانی ادبیات فارسی / حسینعلی قبادی؛ با همکاری مصطفی گرجی... [و دیگران]
مشخصات نشر	: تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۶۰۵ ص
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۷۲-۱۷-۹
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: با همکاری دکتر مصطفی گرجی، امیررضا ادیب‌آذر، دکتر سعید بزرگ بیگدلی، مهدی سعیدی، دکتر علیرضا فولادی، دکتر مریم صادقی، دکتر قدرت‌الله طاهری، دکتر مریم رامین‌نیا، دکتر ناصر نیکوپخت، دکتر سیده‌مریم عاملی‌رضایی، دکتر حجت عباسی، دکتر سیدعلی قاسم‌زاده، متیوه غیاث‌الدین، دکتر زینب صابرپور، دکتر بهادر باقری، دکتر اسدالله مرادی، دکتر مریم شریف‌نسب.
یادداشت	: این کتاب حمایت صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور منتشر شده است.
یادداشت	: کتابنامه، ص ۵۸۵ - ۶۰۰؛ همچنین به صورت زیرنویس.
یادداشت	
موضوع	: ادبیات فارسی - تاریخ و نقد
شناسه افزوده	: گرجی، مصطفی، ۱۳۵۱ -
شناسه افزوده	: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۵ ج ۲ ق ۲۳ / IR۳۲۷۵
رده‌بندی دیوینی	: ۸۱۰ / ۹
شماره کتاب‌شناسی ملی	: ۴۱۹۴۹۴۱

جان جهان

تحلیل چشم‌انداز پیام‌های جهانی ادبیات فارسی

مؤلف: دکتر حسینعلی قبادی و همکاران

ناشر: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی

ویراستاران ادبی و فنی: سپیده سیدفرجی، مریم شهامت قریبی، محمود مدنی

صفحه‌آرایی: کوکب طیبی، مریم نطقی طاهری

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۴۴۰۰۰ تومان

حق چاپ و نشر محفوظ است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی
نشانی: تهران، خیابان انقلاب اسلامی، خیابان دانشگاه،

خیابان شهید وحید نظری، شماره ۴۷

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۹۷۵۶۱ - ۵ - ۶۶۴۵۱۵۹۳

دورنگار: ۶۶۴۹۲۱۲۹

E-mail: info@ihss.ac.ir

www.ihss.ac.ir

فهرست اجمالی

همراه سیمرغ

جستاری در چرایی پدید آمدن این نوشتار

فصل اول: کلیات و مفاهیم

زمینه‌های فرهنگی و معرفتی رهیافت این پژوهش
انبار بار خ: فرهنگی و عوامل زمینه‌ساز شکل‌گیری پژوهش و تصنیف این کتاب
موقعیت‌های تمدنی، فرهنگی ایران و استمرار ادبیات اسطوره‌ای
روش‌شناسی پژوهش و مفهوم‌شناسی
تصویر از جایگاه ادبیات فارسی در ادبیات جهانی

فصل دوم: پس‌زمینه‌دار تعاملات ادبیات فارسی با جهان امروز

اروپا و غرب،
عرب‌ها،
شبه قاره
آسیای جنوبی و پاکستان

فصل سوم: جهان‌شمولی ادبیات فارسی

چیستی جهان‌شمولی ادبیات فارسی
چرایی و زمینه‌های جهانی بودن ادبیات فارسی
قابلیت‌های جهان‌شمولی ادبیات فارسی
ابعاد و جنبه‌های جهانی ادبیات فارسی

فصل چهارم: جاودانگی پیام‌های جهانی ادبیات فارسی: ظرفیت طراحی یک

نظریه

اسطوره، زیبایی‌شناسی
جهان‌نگری شهودی
ادبیات اسطوره‌ای
شرح مختصر نظریه پیشنهادی
مؤلفه‌های نامیرایی ادبیات اسطوره‌ای ایرانی

فصل پنجم: بلندای وجود کیهانی و دغدغه‌های انسانی فردوسی

فردوسی و دغدغه وجودی
منزلت انسانی فردوسی و آرمان انسانی او
پیام‌های جهانی فردوسی
عمده‌ترین محورهای پیام فردوسی برای جهان امروز
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

فصل ششم: نشانی از آرمانشهر زیبایی

نظامی؛ باران خیال، آفرینشی ماورای نقد ادبی
چشم‌انداز پیام‌های جهانی نظامی
جهانشمولی شعر نظامی
راهبردهای معرفت‌شناسانه حکیم نظامی
ساده‌ترین پیام‌های جهانی نظامی
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

فصل هفتم: طیف طراف در اطراف طور سیمرغ

عطار جامی، معرفت و شهود
گامی در شساحت پیام‌های جهانی عطار
تناظر اندیشه‌های عطار با موقعیت انسان امروز
محورهای اساسی پیام‌های جهانی عطار
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

فصل هشتم: جهانی و جهانی

مولوی و تداعی بی‌امان
نقاش جهان درون و رقم زنده جهان بیرون
پیام‌های جهانی مولوی
عوامل جاودانگی پیام مولوی
محورهای عمده پیام‌های جهانی مولوی
حرکت به سوی درک معنای زندگی
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

فصل نهم: خردی از خرمن بزرگ خرد

سعدی، پرواز همزمان عقل و لمس شهود
نظری بر پیام‌های جهانی سعدی
پیام‌های جهانی سعدی در گلستان
محورهای عمده پیام‌های جهانی سعدی
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

فصل دهم: بر آستان آزادی

حافظ، رونده طریقت و آشنای حقیقت

درنگی در پیام‌های جهانی حافظ

هدف زندگی

ارزش زندگی

عمده‌ترین محورهای پیام‌های جهانی حافظ

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

فصل یازدهم: نگارستان رمز

سهروردی، بر بام آسمان و جامع معرفت اسلام و ایران

زبان مشترک آسمان و زمین در پیام‌های جهانی سهروردی

تناظر و پاسخگویی حکمت اشراق به نیازهای انسان معاصر

رازهای زبان رمزی آثار سهروردی

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

فصل دوازدهم: سخن فرجامین

برای جهان اکنون

فراتحلیلی چرایی و چیستی پیام‌های ادبیات فارسی

رمز و راز پیام دینی و پیام‌آوری ادبیات فارسی

مطالعات بینافرهنگی و کشف پیام‌های جهانی ادبیات فارسی

رهیافت انسان‌شناسانه و کارآمدی آن در کشف پیام‌های جهانی ادبیات فارسی

تناظر پیام‌های جهانی ادبیات فارسی با نیازها وعضلات انسان امروز

یادداشت‌ها

کتابنامه

نمایه

فهرست تفصیلی

صفحه	عنوان
آ	سخن پژوهشگاه.....
ت	همراه سیمرخ: هفت جستار به جای مقدمه.....
ت	سخن نخست: جان دیروز، جهان امروز (معرفی اجمالی کتاب).....
ج	سخن دوم: جان ایران، خاطره ازلی و ادبیات فارسی (توصیف این اثر).....
د	سخن سوم: > ستگار کتاب.....
د	سخن چهارم: جان جهان برای چه و برای که؟ (هدف پژوهش).....
ذ	سخن پنجم: شالوده و بنیاد کتاب.....
ص	سخن ششم: ساختار اثر.....
ط	سخن هفتم: سیاس و قدردانی.....
-	
۱	فصل اول: کلیات و مفاهیم.....
۳	۱. بیان مسئله.....
۷	زمینه‌ها و بسترهای فرهنگی، معرفتی و تاریخی رهیافت این پژوهش.....
۲۳	۲. موقعیت‌های تمدنی، فرهنگی ایران، استمرار ادبیات اسطوره‌ای.....
۳۰	۳. منابع و پیشینه کتاب.....
۳۰	۱-۳. بازکاوی پیشینه کتاب.....
۳۱	۲-۳. طبقه‌بندی موضوعی منابع کتاب.....
۴۳	۴. روش‌شناسی کتاب.....
۴۵	۵. چارچوب نظری.....
۵۲	۶. موانع پژوهش.....

۷. جایگاه ادبیات فارسی در ادبیات جهانی.....	۵۲
۷-۱. شعر فارسی.....	۵۲
۷-۲. شاهنامه فردوسی.....	۵۵
۷-۳. مولوی.....	۷۱
۷-۴. نظامی.....	۷۹
۷-۵. سعدی.....	۸۲
۷-۶. عطار.....	۸۶
۸. تعریف مفاهیم.....	۸۷
۸-۱. ایران در هنر.....	۸۷
۸-۲. حماسه عرفی.....	۹۰
۸-۳. اسطوره.....	۹۰
۸-۴. خرافه.....	۹۱
۸-۵. افسانه.....	۹۲
۸-۶. بینانوعیت و بیناژانریت.....	۹۳
۸-۷. هرمنوتیک.....	۹۴
۸-۸. تحلیل انتقادی گفتمان.....	۹۶
۸-۹. نامیرایی ادبیت اسطوره‌های ایرانی.....	۱۰۳
۸-۱۰. نوع ادبی (ژانر) بینانوعیت و بیناژانریت.....	۱۰۳
۸-۱۱. نامیرایی اسطوره‌های ایرانی - اسلامی.....	۱۰۴
۸-۱۲. ظهور بیناژانریت در ادب فارسی و تکوین ژانر مستقل حماسه عرفانی.....	۱۰۵
۸-۱۳. کهن‌الگوها و سیالیت اسطوره‌ها.....	۱۰۶
۹. نقش سیالیت ادبیت اسطوره‌های در متون اسطوره‌ای، حماسی و عرفانی در ادب فارسی.....	۱۰۸
فصل دوم: چشم‌انداز تعاملات ادبیات فارسی با جهان امروز	۱۱۲
۱. آلمان و ادبیات فارسی.....	۱۱۵
۲. اتریش و ادبیات فارسی.....	۱۱۶
۳. ایتالیا و ادبیات فارسی.....	۱۱۷

۱۱۸	۴. انگلستان و ادبیات فارسی
۱۱۹	۵. چین و ادبیات فارسی
۱۲۰	۶. فرانسه و ادبیات فارسی
۱۲۱	۷. مصر و ادبیات فارسی
۱۲۲	۸. شبه قاره هند و ادبیات فارسی
۱۲۳	۹. ترکیه و ادبیات فارسی
۱۲۴	۹-۱. نفوذ زبان و ادبیات فارسی در قلمرو عثمانی
۱۳۱	۱۰. ۱. بنان و ادبیات فارسی
۱۳۲	۱۱. بنزدش و ادبیات فارسی
۱۳۳	۱۲. بوسنی و رزگوین و ادبیات فارسی
۱۳۵	فصل سوم: جهان‌شناسی ادبیات فارسی
۱۳۷	۱. چیستی (ماهیت) جهان‌شمولی ادبیات فارسی
۱۳۷	۱-۱. اسطوره، عرفان، زیبایی‌شناسی، میراث معنوی ایران
۱۳۹	۱-۲. جنبه‌های بینا فرهنگی در ادبیات فارسی
۱۴۱	۱-۳. پاسخ‌گویی به خلأ معنویت در جهان امروز
۱۴۵	۱-۴. عرفان‌گرایی
۱۴۶	۲. چرایی و زمینه‌های جهانی بودن ادبیات فارسی (هویت، دلایل و موانع)
۱۴۶	۲-۱. سابقه تمدنی، هوشمندی و خودآگاهی تاریخی ایرانیان
۱۴۸	۲-۲. هنر ایرانی
۱۴۹	۳. چرایی قابلیت‌های جهان‌شمولی و اثرگذاری ادبیات فارسی بر ادبیات جهان
۱۴۹	۳-۱. دیرینگی، تاریخ، تمدن و گستره جغرافیای ایران
۱۵۱	۳-۲. گستره زبان فارسی؛ زبان دوم جهان اسلام
۱۵۴	۳-۳. ادبیات فارسی، عامل انتقال و حفظ آموزه‌های اسلامی در سایر کشورها
۱۵۶	۳-۴. عمده‌ترین عوامل اثرپذیری متن‌های ادبی اروپا از ادبیات فارسی
۱۶۰	۴. ابعاد و جنبه‌های جهانی ادبیات فارسی
۱۶۰	۴-۱. پیام‌های انسانی (غنا، معنوی آموزه‌ها و پیام‌های فرامرزی)

۴-۲. کیمیای شاهکارهای ادب فارسی و نیازهای جهان امروز به آنها ۱۶۴

فصل چهارم: گستره پیام جهانی ادبیات فارسی و ظرفیت پیشنهاد و طراحی یک نظریه ۱۶۷

۱. نظری اجمالی و چشم‌انداز مسئله ۱۶۹

۲. شرح مختصر نظریه پیشنهادی ۱۷۱

۳. مؤلفه‌های نامیرایی اسطوره‌های ایرانی ۱۷۳

۴. شرح اصطلاحات و مفاهیم ابداعی به کار رفته در نظریه ۱۷۹

۵. نامیرایی اسطوره‌های ایرانی از دیدگاه روابط بینامتنیت و بیناژانریت ۱۸۶

۱-۵. بینامتنیت ۱۸۸

۶. پیش‌فرض‌ها و مبانی نظری ۱۹۶

۷. فرضیه‌ها و نظریه‌های رقیب ۲۰۲

۸. روش این پژوهش در دستیابی به نظریه ۲۱۹

۹. هم‌تباری جهان‌شمولی ادبیات ایران با تبار ادبیات اسطوره‌ای ۲۲۰

۱۰. توضیح اجمالی ادله و شواهد نظریه ۲۲۱

فصل پنجم: بلندای وجود کیهانی و دغدغه‌های انسانی ۲۲۳

مقدمه ۲۲۵

عمده‌ترین محورهای پیام فردوسی برای جهان امروز ۲۲۹

۱. کرامت انسانی و آزادگی ۲۲۹

۲. خردورزی و گفت‌وگو مکمل یکدیگر و مقدمه نجات و رفاه بشر ۲۳۳

۳. پیام‌آور معنی‌دار بودن هستی ۲۳۵

۴. اندیشه‌ورزی و اندیشناکی ۲۳۷

۵. اصالت صلح و نفی خشونت ۲۴۱

۶. تعالی گرای ۲۴۷

۷. امید، نشاط و اعتماد به نفس ۲۵۱

۸. حفظ ارتباطات نسلی ۲۵۳

۹. دادگری ۲۵۴

۲۵۶	۱۰. ارزیابی منصفانه
۲۵۹	۱۱. پرهیز از شتابزدگی
۲۶۰	۱۲. دوستی طلبی و محبت‌ورزی
۲۶۱	نتیجه

فصل ششم: نشانی از آرمانشهر زیبایی: چشم‌انداز پیام جهانی نظامی

۲۶۵	مقدم
۲۶۶	جهان‌سماوی شعر نظامی
۲۶۶	راهبردهای معرفت‌شناسانه حکیم نظامی
۲۶۶	۱. خودشناسی
۲۶۷	۲. شناخت توانمندی‌های درون خویش
۲۶۸	۳. خداشناسی هنرمندانه
۲۶۹	۴. نظم‌شناسی
۲۷۱	۵. ایمان قلبی
۲۷۲	۶. واقعیت‌پذیری در برابر دغدغه‌های مسانله‌طیر فرازوی آدمی
۲۷۳	۷. بلند همتی
۲۷۴	۸. مسئولیت‌پذیری انسانی
۲۷۴	۹. امیدواری
۲۷۵	۱۰. قناعت‌ورزی
۲۷۶	۱۱. پرهیز از بداندیشی و سوء ظن
۲۷۸	راهکارهای تخفیف معضلات جهان امروز از دیدگاه نظامی گنجوی
۲۷۸	۱. به سوی آرمانشهر
۲۸۱	۲. صبر، ثبات و پرهیز از شتابزدگی
۲۸۲	۳. ایجاد ارتباط سازنده
۲۸۳	۴. عدالت‌ورزی
۲۸۴	۵. اعتدال و میانه‌روی
۲۸۶	۶. مشورت

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ۲۸۶

فصل هفتم: طیر و طواف در اطراف طور سیمرغ؛ گامی در شناخت پیام جهانی عطار ۲۸۹

تناظر اندیشه‌های عطار با موقعیت انسان امروز ۲۹۱

۱. خودشناسی ۲۹۵

۲. خداشناسی ۲۹۶

۳. ایمان و عشق ۲۹۸

۴. پذیرش توانایی‌ها و ظرفیت‌های متفاوت بشری ۳۰۲

۵. بلندهمتی برای حرارت به دری کمال ۳۰۵

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ۳۰۶

فصل هشتم: جهانی و جانی: پیام جانی نوایی با تأکید بر دفتر سوم مثنوی ۳۰۹

مقدمه ۳۱۱

عوامل جاودانگی پیام مولوی ۳۱۶

حرکت به سوی درک معنای زندگی ۳۲۷

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ۳۳۳

فصل نهم: خردی از خرمن بزرگ خرد: پیام جهانی سعدی ۳۳۹

پیام‌های جهانی سعدی در گلستان ۳۴۱

مقدمه ۳۴۱

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ۳۷۹

فصل دهم: بر آستان آزادگی، درنگی در پیام جهانی حافظ ۳۸۳

مقدمه ۳۸۵

۱. هدف زندگی ۳۸۸

۱-۱. سود ناشی از عشق‌ورزی ۳۸۹

۳۹۳	۱-۲. نفی دریافت‌ها و انتظارات نادرست در سلوک رندی
۳۹۵	۱-۳. تحصیل عشق و مستی یا رضوان الهی
۳۹۶	۱-۴. نفی جزمیت‌گرایی و افسون مطلق‌انگاری
۴۰۰	۱-۵. درک سود ناشی از سلوک درویشی و گدایی
۴۰۲	۱-۶. اسطوره‌سازی حافظ از شخصیت رند
۴۰۲	۱-۷. رسیدن به ساخت کمال از طریق گذشت و ریاضت کشیدن
۴۰۲	۲. ارزش زندگی
۴۰۳	۱. ۱. توجه به امور طربزا و شادی‌آفرین
۴۰۳	۲. نیکی و احسان
۴۰۸	۲-۳. صلح‌جویی
۴۰۹	۲-۴. ضرورت مداوم بر نسل‌ها
۴۱۳	۲-۵. پرهیز از سیرلرهای و طالع‌جویی
۴۱۴	۲-۶. شاخصه‌گرایی و تکیه بر سیر
۴۱۴	۲-۷. میانه‌روی و اعتدال
۴۱۵	۲-۸. همراهی با طبیعت
۴۱۸	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

۴۲۳	فصل یازدهم: نگارستان رمز؛ زبان مشترک آسمان و زمین، یک جهان سهروردی
۴۲۵	مقدمه
۴۲۵	۱. زندگی و اوضاع فکری زمانه سهروردی
۴۲۸	۲. تناظر و پاسخگویی حکمت اشراق به نیازهای انسان معاصر
۴۳۶	۳. زبان رمزی آثار سهروردی و تفاوت آن با زبان عصر مدرن
۴۳۸	۴. مهم‌ترین بحران‌های انسان امروز و پاسخ حکمت اشراق به آنها
۴۳۸	۴-۱. بحران رهاشدگی، تنهایی، ترس و ناامنی
۴۴۳	۴-۲. بحران علم‌زدگی
۴۴۵	۴-۳. بحران مادی‌گرایی
۴۴۷	۴-۴. بحران تساهل و آسان‌گیری

- ۴-۵. بحران خودمحوری و تک‌روی ۴۴۸
- ۴-۶. بحران از خودبیگانگی و غفلت از اصل خود ۴۵۰
- ۴-۷. بحران بی‌معنایی و بی‌هدفی آفرینش ۴۵۲
- ۴-۸. بحران منفعت‌طلبی ۴۵۴
- ۴-۹. بحران ناآرامی و اضطراب ۴۵۵
- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ۴۵۶
- فصل دوازدهم: سخن‌فرجامین: چرایی و چیستی پیام‌های ادبیات فارسی** ۴۶۱
- درآمد ۴۶۳
۱. رمز و راز پیام‌داری و پیام‌ورزی ادبیات فارسی ۴۶۵
- ۱-۱. پرسش کلان ۴۶۵
- ۱-۲. پیام عام جهانی ادبیات دیر ملت ۴۶۵
- ۱-۳. چرایی ظرفیت و پیام خاص و ظرفیت فارسی ۴۶۶
- ۱-۴. نیاز ویژه انسان امروز به ادبیات فارسی ۴۷۱
۲. رویکرد مطالعات بینا فرهنگی و کشف پیام‌های جهانی ادبیات فارسی ۴۷۳
۳. رهیافت مطالعات انسان‌شناسانه به عنوان مبانی و پشتوانه نظری پژوهش ۴۷۵
۴. عمده‌ترین چالش‌ها و بحران‌های انسان معاصر ۴۷۶
۵. نسبت معضلات و بحران‌های انسان امروز، با پیام‌های شاهکارهای ادبیات فارسی ۴۷۸
- ۵-۱. پیام جهانی فردوسی ۴۷۸
- ۵-۲. پیام جهانی نظامی ۴۷۹
- ۵-۳. پیام جهانی عطار ۴۸۰
- ۵-۴. پیام جهانی مولوی ۴۸۳
- ۵-۵. پیام جهانی حافظ ۴۸۷
- یادداشت‌ها ۴۹۱
- سیر تحول تحلیل گفتمان انتقادی ۴۹۳
- زمینه‌ها و مایه‌های «حماسه عرفانی» در آثار ادبی فارسی ۴۹۵
- نقش و سهم جمال‌شناسانه اسطوره در شکوفایی حماسه‌ها ۴۹۵

نظریه سیالیت اسطوره.....	۴۹۷
سیالیت اسطوره از دیدگاه روابط بینامتنیت و بیناثریت.....	۴۹۹
سیالیت اسطوره‌ها، جلوه‌هایی از معرفت‌شناسی عرفانی در ادب فارسی.....	۵۰۱
تحولات اسطوره از دیدگاه زیبایی‌شناسی (ادبیات).....	۵۰۱
تحلیل موردی یکی از باورها، آموزه‌ها، عناصر و موضوعات اسطوره‌ای در ادب فارسی.....	۵۰۲
یادداشت‌ها.....	۴۹۱
کتابنامه.....	۵۰۷
نمایه.....	۵۲۵

سخن پژوهشگاه

ایران میراث‌دار فرهنگ، تمدن و ادبیاتی است که با وجود قرار گرفتن در معرض حمله‌های گوناگون همواره مفادی صلح بوده است؛ فرهنگ و ادبیاتی بالنده، سرزنده و الهام‌بخش که هرگاه مورد توجه واقع شده، نه تنها پذیرش تفاوت زبان، رنگ و نژاد، با عموم انسان‌ها از سر همدلی سخن گفته و به این بنا است بر پایه تجربیات درونی، شهودی و سلوک انسان‌شناختی، پرجاذبه، غنی و اثرگذار باقی مانده است؛ و رنگ و ادبیاتی که مشکلات و چالش‌های جهانیان را در ادوار گوناگون می‌شناخته و برای آنها پاسخ‌ها داشته است. علاوه بر آن، ظرفیت‌های معنوی، انگاره‌های انسانی و پیام‌های جهانیات ارس نیز در فضای پرچالش عصر جدید پاسخگوی بسیاری بحران‌های پدید آمده در روابط انسان‌ها با خود، خدا و جهان پیرامون است.

مجموعه آثار در حوزه ادب فارسی، متن‌هایی خاموش و متعلق به گذشتگان نیست، بلکه دربردارنده محتوای انسان‌شناسانه، اسطوره‌ای، حکمی و تأملات عارفانه و مبتنی بر شناخت ابعاد مختلف و نیازهای گوناگون بشری است و به دلیل ابتناء بر معرفت‌شناسی و حکمت اشراقی، متنی گویا برای انسان امروز است؛ انسانی که به‌رغم دستیابی به رفاه و پیشرفت خیره‌کننده با بحران‌های عمیق وجودشناختی و چالش‌های گوناگون معرفتی مواجه است.

مجموعه این عوامل، دنیای امروز را به سوی بحران انسانی مهارگسیخته کشانده و اندیشمندان حوزه‌های گوناگون معرفت را بر آن داشته تا برای مقابله با این بحران به چاره‌جویی بپردازند و در جست‌وجوی منابع هویت‌یابی جدید برای انسان امروز، روی نیاز به سوی فرهنگ‌ها و میراث‌های معنوی ملت‌ها بگردانند؛ در چنین زمانه‌ای، لزوم رجوع به میراث فرهنگی و تمدن غنی ایران اسلامی، بیش از پیش احساس می‌شود.

کتاب «جان جهان» از طرح پژوهشی «پیام‌های جهانی شاهکارهای ادب فارسی» برآمده و

اهتمامی در جهت رفع نیاز مشکل انسان امروز است؛ کتاب ارزشمند حاضر، حاصل تلاش جمعی از همکاران علمی و اداری پژوهشگاه و مایه مباحث همه گروه‌های علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مجموعه جهاد دانشگاهی است.

این کتاب، نشانگر تلاشی پیگیر و تفکری جهادی برای آشکارسازی سرمایه‌های فکری، معنوی و فرهنگی ایران و برقراری پیوند میان این میراث عظیم و زندگی امروز جامعه ایران و جهان است که با توجه به ظرفیت‌های فرهنگ گفت‌وگویی و میراث عدم خشونت‌ورزی در فرهنگ و تاریخ ایرانی به ثمر رسیده و آماده انتشار شده است. پژوهشگاه علوم انسانی، تحقیق‌هایی از این دست را وظفه و رسالت خود قرار داده است و آن را راهی برای مهار خشونت‌گرایی و افرای گش و هم‌زمان، سدی در برابر «ازخودیگانگی فرهنگی» می‌داند.

در اینجا، فرض است که استاد ارجمند جناب آقای دکتر حسینعلی قبادی و نیز از همه استادان، محققان، صاحب‌نظران، دانشجویان، دانش‌آموختگان مؤسسات علمی و مراکز تحقیقاتی به‌ویژه همکاران گرامی طرح که با مشارکت تکرری علم و زبانی خود، زمینه‌های شکل‌گیری این اثر گران‌مایه را فراهم آوردند سپاسگزار باشیم. لازم است از اعضای محترم هیئت علمی، شورای علمی و همکاران گروه پژوهشی زبان و ادبیات فارسی و مدیر محترم این گروه، جناب آقای مهدی سعیدی تشکر کنیم. از ویراستاران محترم «هم‌ها» سید سیدفرجی، مریم شهامت قربانی، مولود مدنی و جناب آقای دکتر معین کاظمی‌فر؛ و مدیر اداره ترجمه یافته‌های پژوهشی و نشر آثار علمی آقای سید ابوالفضل موسویان و آقای رضا صدیقی کارکنان این اداره که پیگیری و انتشار کتاب را برعهده داشته‌اند و نیز سرکار خانم کوکب طیبی و سرکار خانم مریم نطقی طاهری که صفحه‌آرایی کتاب را به انجام رسانده‌اند، نیز سپاسگزاری می‌کنیم.

امید است انتشار این کتاب عالمانه، راهگشای پژوهش‌های بعدی و راهنمای محققان علاقه‌مند این حوزه‌ها باشد.

پژوهشگاه

علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی

تابستان ۱۳۹۵